

**ZEVENTIEN HOOGTEPUNTEN
UIT ZEVENTIEN JAAR
STICHTING NICOLAASKERK OLDENZIJL

2007-2024**

ZEVENTIEN HOOGTEPUNTEN UIT ZEVENTIEN JAAR STICHTING NICOLAASKERK OLDENZIJL 2007-2024

**expositie
14 september -27 oktober 2024
ter gelegenheid van de overdracht van de
Nicolaaskerk van
Oldenzijl
aan Groninger Kerken**

Inleiding

In december 2007 werd de eeuwenoude Nicolaaskerk in Oldenzijl door de toenmalige kerkelijke gemeente te Roodeschool overgedragen aan de Stichting Nicolaaskerk Oldenzijl, die een jaar eerder was opgericht. Bijna zeventien jaar later veranderde de kerk opnieuw van eigenaar: op 20 september 2024 werden gebouw en kerkhof toevertrouwd aan de zorg van Groninger Kerken.

Ter gelegenheid van die memorabele gebeurtenis is een foto-expositie samengesteld met foto's van Leo de Vree. De expositie laat zeventien hoogtepunten zien uit zeventien jaar Stichting Nicolaaskerk Oldenzijl. Niet alleen geven de foto's een beeld van zeventien belangrijke momenten uit de jonge geschiedenis van de kerk, maar ook vertellen ze samen met de begeleidende teksten het verhaal van diverse aspecten van het beheren van zo'n eeuwenoud en waardevol monument.

Het is het verhaal over mooie en bijzondere momenten, maar ook over zorg en verantwoordelijkheid.

In dit document zijn de foto's en verhalen van de expositie bijeengebracht om nog eens te bekijken en te lezen. Om nog eens terug te kijken op een weliswaar relatief korte maar toch bijzondere periode in de eeuwenoude historie van deze kerk.

De overdracht van de kerk aan Groninger Kerken roept onvermijdelijk enige weemoed op, maar vooral ook veel vertrouwen in de toekomst waarin dit cultuur-historische en monumentale erfgoed opnieuw in goede handen zal zijn is en het behoud voor de toekomst wordt veiliggesteld. Van die beide gevoelens, weemoed én vertrouwen, getuigt ook deze expositie.

OVERDRACHT NICOLAASKERK AAN DE STICHTING NICOLAASKERK OLDENZIJL (2007)

Door verschillende samenvoegingen was de zo ontstane PKN-gemeente in het bezit gekomen van maar liefst drie kerkgebouwen: Oosteinde, Roodeschool en Oldenzijl. Te veel voor een relatief kleine gemeente. Besloten werd de kerk van Oldenzijl af te stoten. Maar hoe dan verder met het gebouw? Overname door SOGK was op dat moment niet mogelijk.

Uiteindelijk werd, op initiatief van André Poort, het idee opgevat een stichting op te richten met mensen uit de regio om de kerk in stand te houden. André vond medestanders in Tjaaktje Dam-Bakker, Tineke Wiepkema-Wiersema, Luit Spijk en Tamme Meijer. Desgevraagd kwam Wim de Weert het team versterken. De heer Hommes van de naastgelegen boerderij Aylbadaheerd schonk een substantiële financiële bijdrage.

Zo werd op 13 januari 2006 de Stichting Nicolaaskerk Oldenzijl opgericht. In december 2007 werd de kerk door de Protestantse Gemeente overdragen aan SNO en al gauw sloten ook inwoners van Oldenzijl aan in het bestuur.

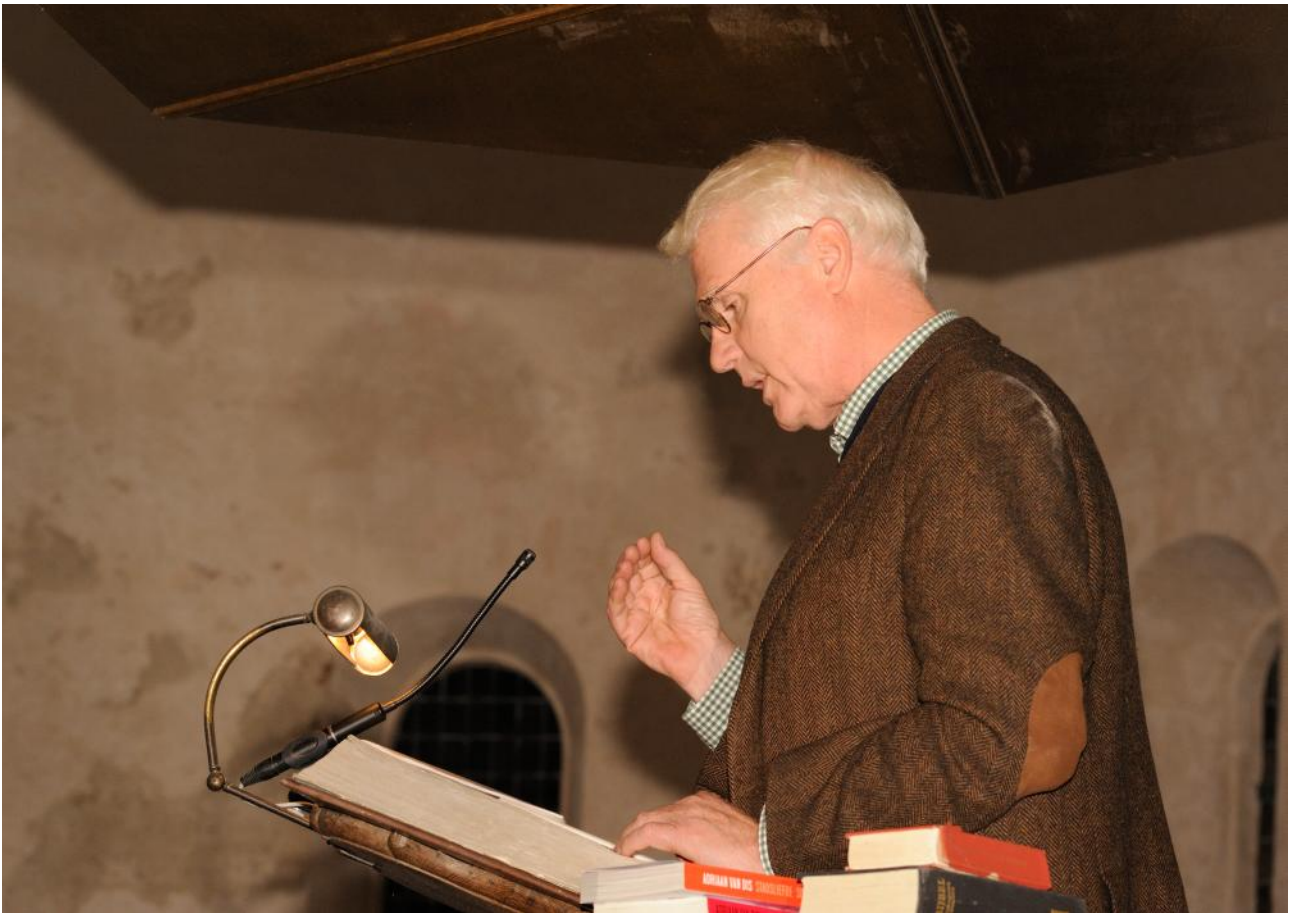

CULTUUR IN DE KERK: CONCERTEN DRUK YUL, LINDE NIJLAND EN BERT RIDDERBOS (2009)

De eerste doelstelling van SNO was en is het behoud van de Nicolaaskerk als cultuur-historisch erfgoed. Maar naast behoud is gebruik van groot belang. Dus ging aller-eerst elke dag de deur open. Vlag uit? Bezoekers wélkom!

En er kwam cultuur in de kerk: concerten, lezingen en exposities. Daarnaast bleef 'kerkelijk' gebruik mogelijk: rouw- en trouwdiensten, af en toe een dienst van de 'oude' kerkelijke gemeente die jaarlijks een paar keer kwam buurten, of een regionale dienst. Maar vooral dus legio concerten. Op de foto één van de vele in de afgelopen zeventien jaar. Het trio Druk Yul uit Bhutan vulde, voor het eerst in de geschiedenis van de kerk, de gewelven met muziek uit de Himalaya in een verrassende combinatie met de Keltische folkmuziek van Linde Nijland en Bert Ridderbos.

Iconisch qua concerten waren de Muzikale Fietsroutes, zeven keer georganiseerd samen met de Stichting Rottumer kerk, met telkens tien kleine concerten in tien verschillende kerken, waaronder de Nicolaaskerk. Deze routes trokken elke keer weer honderden bezoekers naar het Hogeland.

CULTUUR IN DE KERK: LEZINGEN ADRIAAN VAN DIS WAS EEN VAN DE SPREKERS (2011)

De Nicolaaskerk is een uitstekend podium gebleken voor lezingen. Door samenwerking van bibliotheek en Culturele Raad was het mogelijk landelijk geroemde namen naar Oldenzijl te halen, zoals Frank Westerman in 2010 en een jaar later, Adriaan van Dis, hier op de kansel. Hij “trok de houten broek aan”, zoals hij dat zelf zo dichtertlijk formuleerde.

Poëzie en literatuur vonden een plekje in de lezing van Alfred van Hall in datzelfde jaar. Dat was sowieso een jaar dat van zich liet spreken met een aantal academische sprekers: Douwe Draaisma, Marli Huijer en Reinjan Mulder. Ook gaf ‘onze eigen’ Trudy Dehue een lezing al moest die, een jaartje eerder, vanwege werkzaamheden in de kerk, uitwijken naar het dorps huis, dat zoals altijd gastvrij onderdak bood!

Maar ook regionale beroemdheden ontbraken niet: zowel Fré Schreiber en Annie van Dijken gaven acte de présence net zoals dominee Klaas Pieterman.

CULTUUR IN DE KERK: EXPOSITIES LUTTIE POSTHUMUS, ADAUCHTA REINTJES, JOKE VAN DER VEGT EN ELLEN DIETERMAN (2021)

Om te kunnen exposeren moeten er goede ophangmogelijkheden zijn. Marien Bügel bedacht een ingenieus systeem, zowel voor aan de wanden als voor in het koor. Met name die laatste mogelijkheid is erg fraai: de kunstwerken gaan als het ware met de kerk mee waardoor kunst en kerk elkaar versterken, zoals op de foto is te zien. Zijn er geen exposities, dan kunnen die ophangmogelijkheden eenvoudig uit het zicht worden opgeborgen.

Hoe mooi ook, toch is het aantal exposities bewust beperkt. De Nicolaaskerk op zichzelf biedt al zoveel schoonheid en beleving dat de kerk ook de kerk moet kunnen zijn en mensen de mogelijkheid moeten krijgen om juist dát te ervaren.

Deze foto is van de expositie van Luttie Posthumus, Adauchtha Reintjes, Joke van der Vegt en Ellen Dieterman. Het was slechts één van de heel vele expo's van de afgelopen jaren!

QUILTFESTIVAL BRIEVEN VAN EEN VRIEND, ELS VAN BAARLE (2014)

Naar voorbeeld van de zeer succesvolle Muzikale Fietsroute ontstond het Quiltfestival Noord Groningen, georganiseerd door de stichting met diezelfde naam. Al gauw werd het een enorme happening die zoveel mensen van heinde en verre trok, dat alle overnachtingsmogelijkheden in de wijde omtrek elke keer vol zaten. Zeven keer werd dit festijn georganiseerd, de editie van 2021 was, in verband met corona, geheel digitaal.

De Nicolaaskerk bood zes keer onderdak aan prachtige quiltwerken. Zonder ander werk te kort te willen doen: in 2014 hing in de kerk misschien wel de meest bijzondere quilt. Deze was door Els van Baarle speciaal voor de Nicolaaskerk gemaakt en maakte volop gebruik van de hoogte van de plek waar hij hing. Els gebruikte in haar werk ongeveer duizend enveloppen, verzameld door een vriend. Ze bewerkte ze met zeefdruk en verf en stikte ze vervolgens in lange banen aan elkaar.

Het werk viel zó bij iedereen in de smaak en paste zó fraai, dat het na het festival in juni nog tot ver in september in de kerk mocht blijven hangen.

CULTURELE PRIJS GEMEENTE EEMSMOND VOOR STICHTING NICOLAASKERK OLDENZIJL (2012)

De Stichting Nicolaaskerk Oldenzijl ontving tijdens de gemeentelijke nieuwjaars-receptie de Culturele Prijs 2011 van de gemeente Eemsmond. De commissie Culturele Prijs, die namens het college van burgemeester en wethouders de voordracht opstelde, had grote waardering voor de activiteiten die de stichting in het voorjaar van 2011 in en rond de 13de-eeuwse kerk had georganiseerd en het vele werk dat daarvoor was verzet.

Daarbij werd gedoeld op het scala aan festiviteiten rondom de feestelijke heropening na ingrijpende bouwwerkzaamheden in en rond de kerk. In de periode half maart/half april was heel Oldenzijl daarvoor een maand lang in feestelijke sferen. Kunstwerken door het hele dorp, lezingen, theater, muziek, alles georganiseerd met als drijvende kracht Ton van den Hout.

De prijs werd mede toegekend vanwege de nauwe samenwerking die de stichting had gezocht bij de organisatie van de evenementen met obs De Schutsluis, Het Hogeland College en de Vereniging Dorpsbelangen Oldenzijl.

WERKMAN IN DE NICOLAASKERK 'ONDER DE WEG EN OVER DE LOCHT' (2015)

Sommige activiteiten in de kerk hadden een uitstraling ver voorbij Oldenzijl, met producties die ook elders veel publiek trokken. Zo werd in het kader van het Werkmanjaar een reeks van vijf uitvoeringen gegeven van de liederencyclus 'Onder de weg en over de locht', met Groningse teksten van Jan Siebo Uffen, muziek van Ellen Dijkhuizen en beeldprojecties met kleine animaties van Jaap van den Hoofdakker. De première vond in april plaats in de synagoge in Groningen en de laatste uitvoering was op 10 oktober in Oldenzijl. De voorstelling was al maanden van te voren uitverkocht.

De verhalen in deze liederencyclus zijn gebaseerd op de Chassidische Legenden die door Martin Buber werden verzameld en die Werkman inspireerden tot één zijn bekendste serie druksels. Op een haast manshoog scherm in het koor van de kerk werden deze prenten geprojecteerd. Uitvoerenden: Netty Otter, mezzosopraan, Ben Smit, spreekstem, Pierre Lafay, (bas-)klarinet, Wilma van der Wardt, cello en Ellen Dijkhuizen, piano.

ONDERHOUD VAN DE KERK CONTINUE ZORG EN CONSTANT PUNT VAN AANDACHT (2026)

Als er één onderwerp is dat in het bestaan van SNO een steeds terugkerende rol heeft gespeeld dan is dat wel het onderhoud en de continue zorg om daarvoor de benodigde financiën/subsidies te verkrijgen. Het onderhoudsverhaal begon met herstel van de fundering en het aanleggen van drainage en een schelpenpad rondom de kerk. Er kwamen een cv, een toilet en een keukentje. Een luidinstallatie werd aangebracht (geen koster Klinkhamer meer!) en de dakruiter werd aangepakt. Daarnaast waren er veel onderhoudsproblemen: houtworm teisterde de kapconstructie, vocht teisterde de muren en ook ontkwam de kerk niet aan schade door de aardbevingen.

Het herstellen van die schade en het nodige groot onderhoud werden gecombineerd in 2016: de kerk kwam van buiten en van binnen in de steigers te staan. Banken en preekstoel werden volledig ingepakt. Het pleisterwerk werd compleet verwijderd, tot op de kale bakstenen, inclusief bouwsporen. Een 'once-in-a-lifetime ervaring'.

Dat dit alles ongelooflijk grote hoeveelheden stof opleverde, was geen verrassing. Maar dat werd pas écht goed zichtbaar toen de zon even doorbrak.

ONTHULLING KAARSENSTANDAARD (2020)

Tijdens een optreden van Theater Ithaka werd in het koor een kaarsenstandaard onthuld, ontworpen door Wim Poppinga. In zijn ontwerp heeft hij het verhaal van de Nicolaaskerk en het door hem gebruikte materiaal een extra dimensie meegegeven, op een eigentijdse maar tegelijkertijd ook tijdloze manier. De kaarsenstandaard sluit goed aan bij de oorspronkelijk religieuze bestemming van de kerk en geeft, voor wie dat wil, ook de mogelijkheid tot verstillings, contemplatie en herdenken.

Natuurlijk kan een goed ontwerp niet zonder een goede uitvoering. Die is verwezenlijkt in het dorp zelf, bij Van der Maar Landbouwmechanisatie. Maurice en Mart Bakker hebben het ontwerp van Wim Poppinga zeer vakkundig gerealiseerd. Hún motivatie en drijfveer was om ín het dorp iets te creëren wat blijvende waarde heeft vóór het dorp én voor de kerk.

De onthulling zou overigens een einde maken aan een lange periode van stilte, eerst door de onderhouds- en herstelwerkzaamheden en daarna door het plaatsen van het orgel. We keken toen, het was februari 2020, optimistisch vooruit: het begin van een nieuwe periode van activiteiten zou worden ingeluid. En toen kwam corona...

BEELDENE KUNST EN MUZIEK 'PROBEERSEL TOT NACHTBOEK' OP HET KOORGEWELF (2024)

Naast voor beeldende kunst én muziek was er ruimte voor beeldende kunst mét muziek. Natuurlijk bij de prachtige uitvoering 'Onder de weg en over de locht', maar denk bijvoorbeeld ook aan het vertelconcert van Gea Passies en Johanan Havinga over de componist Moussorgsky, met een decor van schilderijen van Geurt van Dijk. Of aan de vertelvoorstelling van hetzelfde duo over de componist Satie, waarbij de film 'Satie and Suzanne' -gedanst door Cirque du Soleil en geregisseerd door Tim Southam- werd getoond in een verrassende projectie op het gewelf van het koor.

Het werk en het leven van Geurt inspireerde fotograaf Janny Wierenga tot het maken van een fotoserie met hem als hoofdpersoon. Onlangs hing een expositie van dit werk in de kerk. Bij die gelegenheid was ook een film te zien waarin werk van Geurt (veel zelfportretten) uit zijn 'Probeersel tot nachtboek' werd gecombineerd met muziek van Richard Ayres, gespeeld door Orkest De Ereprijs. Deze film werd eveneens ver-toond op het koorgewelf.

EEN ACTIEVOERENDE NICOLAASKERK FREEK DE JONGE: LAAT GRONINGEN NIET ZAKKEN (2017)

Wie door het hek het terrein van de Nicolaaskerk oploopt, treft een kleine enclave van rust en waant zich in een andere wereld. Maar ook daar komt de buitenwereld natuurlijk wel degelijk binnen. En hoe kan een kerk van zich laten horen? Met het luiden van de klok. Zoals in coronatijd: 'klokken van hoop'. Maar ook in verband met de gaswinning en de daardoor veroorzaakte aardbevingen: 'klokken van wánhoop'.

Onder het motto: 'Laat Groningen niet zakken!' organiseerde cabaretier Freek de Jonge in januari 2017 een actieweek en deed ook Oldenzijl aan. Godlinze, Loppersum en Westernieland waren al voorgegaan. Van de partij waren Pé Daalemmmer en Rooie Rinus, Arnold Veeman en diverse sprekers. Het streektaaltrio MagWel was speciaal door SNO uitgenodigd. Vooral het mond-harmonicaspel van Annemarie Aikema van het trio maakte zoveel indruk op Freek dat het trio ook gevraagd werd voor de slot-manifestatie in De Oosterpoort een dag later. Annemarie zou daarna nog aantreden in DWDD en een grote rol spelen in de videoclip van het strijdlid, dat gebaseerd was op 'Het het nog nooit zo donker west' van Ede Staal. Maar de primeur van deze versie beleefde dit lied aan het eind van de avond in Oldenzijl. Een kippenvelmoment.

GEA PASSIES EN JOHANAN HAVINGA DIERBARE 'HUISBAND' VAN DE NICOLAASKERK (2014)

Gea Passies (zang) en Johanan Havinga (piano) waren, hun optredens met Con Passiones en het pianorecital van Johanan meegeteld, maar liefst negen keer in de Nicolaaskerk te horen. Met een knipoog noemen we ze dan ook 'de huisband van de Nicolaaskerk'. Dat juist zij in de rollen van madame Croche en monsieur Debussy de overdracht van de Nicolaaskerk opluisterden, doet recht aan de band die inmiddels met de Nicolaaskerk is ontstaan.

Mme Croche kwam als het ware vanuit de foto om het belangrijke moment van de overdracht mee te beleven. Het personage is een rol uit het vertelconcert over de componist Debussy. Verder deed het duo vertelconcerten over Weil, Satie en Moussorgsky, dat laatste zelfs twee keer. Bijzonder was ook de voorstelling waarin Marie Schumann (Gea) terugkeek op het leven dat zij leidde in dienst van haar beroemde moeder Clara Schumann-Wieck (Johanan).

Het vertelconcert over Satie wordt/werd overigens herhaald op 28 september 2024.

‘HOE OVERLEEF IK ROMEO’: SAMENWERKING (2011)

Een iconisch beeld van de Nicolaaskerk. Ter gelegenheid van het theaterstuk ‘Hoe overleef ik Romeo’, uitgevoerd door Het Hogeland College in Uithuizen werd de Nicolaaskerk drie dagen lang beeldschoon aangelicht.

De voorstelling, die door de leerlingen van HHC zelf was geschreven, begon in Uithuizen. Vanaf daar gingen spelers en bezoekers per bus naar Oldenzijl, terwijl het spel gewoon doorging. Eenmaal in het dorp werd er op verschillende locaties verder gespeeld. Sprookjesachtig in de haven bij de klapbrug, met historische taferelen onderweg tijdens de wandeling verder het dorp in. Eenmaal in de fraai verlichte kerk vond uiteindelijk de ontknoping plaats.

Niet alleen het beeld van de aangelichte kerk is iconisch, ook de gebeurtenis zélf was illustratief voor hóe samenwerken van partijen tot een bijzonder resultaat kan leiden. Samenwerking is dan ook één van de rode draden geweest in de zeventien jaar van SNO. Onder andere met de school, daarna een tijdlang met Ik&Zorg en natúúrlijk met VDO en het dorps huis: de pauzes daar zijn inmiddels legendarisch. Ook in de toe-komst zal steeds zoveel mogelijk de samenwerking worden gezocht.

TWEEDE LEVEN VOOR VAN OECKELENORGEL (2019)

Drie kabouters én Sint Nicolaas -naar wie de kerk is genoemd- met in zijn hand heel toepasselijk een orgelpijp. Deze leden van Theatergroep Opnieuw verbonden de onderdelen van het programma aan elkaar waarin het Van Oeckelenorgel uit Garsthuizen door SOGK werd overgedragen aan SNO, op nog geen vijf kilometer van de plek waarvoor het orgel ooit werd gebouwd. Bij het overgaan van de Nicolaaskerk naar GK komt het orgel weer terug bij Groninger Kerken...

Op het moment van de orgeloverdracht was de laatste vernislaag amper droog, de steiger nog maar net weg, en er wás al heel lang gewacht, mede omdat het orgel niet zó maar geplaatst kon worden, maar er eerst verstevigd moest worden. Daarmee werd het orgel het eerste en tot dan toe het enige aardbevingsbestendig gemaakte orgel! Zelfs in de orgels dreunt de impact van de gaswinning door!

Luttele maanden na de overdracht zou Theo Jellema, adviseur bij het hele proces, het eerste officiële concert geven. Corona gooide zodanig roet in het eten, dat er nog maar liefst twee jaar op gewacht moest worden. Maar toen kwam het dan ook: het 'eerste orgelconcert in 800 jaar'.

HERSTEL KERKHOF HAAST EN TIJD GEEN FACTOREN VAN BETEKENIS (2016)

Vanaf 2016 is er in fases gewerkt aan het kerkhof rond de Nicolaaskerk in het kader van het project Kerken in het Groen, uitgevoerd door Landschapsbeheer Groningen. Die werkzaamheden zijn inmiddels afgerond. Het ontcijferen en beletteren van de teksten op de grafstenen bleek een zaak van lange adem. Gelukkig had Teun Juk al heel veel onderzoek gedaan naar namen en graf-opschriften. Toen bekend was, wat er op de stenen stond, kon worden begonnen met het beletteren. Bestuurslid Corrie van der Brug zou daar in eerste instantie een belangrijke rol in spelen. Helaas mocht dat niet zo zijn... Ondertussen is aan een groot aantal stenen hard gewerkt. Het resultaat is verbluffend!

Subsidie voor het herstel werd onder andere verleend door het Klugkistfonds. Dit was niet het eerste project waaraan dit fonds financiële steun verleende. Zo waren er meer trouwe subsidiegevers, zonder wie de grotere klussen in en rond de kerk niet mogelijk zouden zijn geweest. SNO zou niet gedaan kunnen hebben wat ze hééft gedaan zonder hun steun!

GRAFREK DOET VERGANE HISTORIE HERLEVEN (2022)

Teun Juk deed onderzoek naar de geschiedenis van het kerkhof en het begraven in Oldenzijl. Dat resulteerde in het boek 'Dood en begraven te Oldenzijl'. In zijn boek schrijft Teun onder andere over het gebruik om over een graf dat na de begrafenis werd gedicht, een rek te plaatsen, waarover een zwart laken kon worden gelegd: een grafrek of dodenhuisje.

In een leerwerkproject van Vakland Het Hogeland werd een replica van zo'n rek gemaakt. Op het rek werd een bordje met uitleg geplakt. Geen overbodige luxe, want vanaf dat het grafrek op het kerkhof stond, werd al verschillende malen de vraag gesteld: 'Wat doet dat droogrek hier op het kerkhof?' Met dat grafrek werd een stukje vergane historie weer zichtbaar gemaakt.

Bij de presentatie van boek en grafrek waren, net als bij veel andere gelegenheden, ook 'Vrienden van de Nicolaaskerk' aanwezig. Hun aanwezigheid werd zeer gewaardeerd. Door al de jaren heen van het bestaan van SNO hebben onze Vrienden de Nicolaaskerk gesteund, financieel, maar vooral ook moreel. Hun steun was van grote waarde!

STOLPERSTEIN: OPDAT WIJ NIET VERGETEN (2015)

Tijdens het project 'Verdrukking en vrijheid in Oldenzijl' kwam de tot dan onbekende geschiedenis van Jan Huizingh (1923-1944) naar boven. Hij werd in 1944 door de Duitsers opgepakt en overleed zes weken later in een Duits werkkamp. In 2015 werd voor hem een 'struikelsteen' geplaatst bij zijn toenmalige adres: Oldenzijlsterweg 11. Deze 'Stolpersteine' zijn een project van de Duitse kunstenaar Gunter Demnig, die zelf de steen in Oldenzijl plaatste. Het boekje 'Een struikelsteen voor Jan Huizingh' van de hand van Teun Juk vertelt het hele verhaal, over vrijheid die niet vanzelfsprekend is.

Zeventien jaar SNO, het is maar een heel kleine tijdsspanne in een eeuwenlange geschiedenis. In de expo zeventien uiteenlopende hoogtepunten in beeld met zeventien heel verschillende verhalen. En toch is er één grote gemene deler: hoe verschillend de verhalen ook zijn, van de beleving van een religie tot juist het seculiere, van het zoeken naar verstillings tot juist het nastreven van verbinding, van het stil herdenken tot juist het vieren van een feest: het mág. Het mág dankzij de vrijheid die we hier hebben. Een vrijheid die niet vanzelfsprekend is. Met de overdracht aan Groninger Kerken gaat de Nicolaaskerk een nieuwe periode in, een periode waarin de kerk opnieuw in goede handen is en een mooie toekomst tegemoet gaat! In alle vrijheid.